

"YASHIL IQTISODIYOT
VA TARAQQIYOT"

IV GLOBAL VA MILLIY IQTISODIYOT TRENDLARI:
"O'ZBEKISTON – 2030" STRATEGIYASI

23-24
OKTYABR

23-24
OCTOBER
2025

2030
UZBEKISTAN
STRATEGY

CONFERENCE "GLOBAL
AND NATIONAL ECONOMIC
TRENDS"

TOSHKENT DAVLAT
IQTISODIYOT UNIVERSITETI

IV GLOBAL VA
UZBEKISTON –
2030 STRATEGIYASI
DUNYO
IQTISODIYOT
TRENDLARI
2025

FORUM

GLOBAL VA MILLIY IQTISODIYOT TRENDLARI:
"O'ZBEKISTON – 2030" STRATEGIYASI

GLOBAL AND NATIONAL ECONOMIC
TRENDS: "UZBEKISTAN-2030" STRATEGY

ГЛОБАЛЬНЫЕ И НАЦИОНАЛЬНЫЕ
ЭКОНОМИЧЕСКИЕ ТЕНДЕНЦИИ:
СТРАТЕГИЯ «УЗБЕКИСТАН –2030»

YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT

2025

ELEKTRON ILMIY JURNAL

MAXSUS SON

- MACROECONOMIC STABILITY
- LABOR MARKET IN THE GREEN ECONOMY
- GLOBAL ECONOMY AND INTERNATIONAL ECONOMIC RELATIONS
- GREEN INVESTMENT AND FINANCING
- GREEN TECHNOLOGIES
- ECO-TOURISM
- GREEN INNOVATIONS

CONFERENCE "GLOBAL
AND NATIONAL ECONOMIC
TRENDS"

TASHKENT
STATE
UNIVERSITY OF
ECONOMICS

2nd CONFERENCE
BANKING /
FINANCIAL
DIRECTION
THE PRIVATE

BANK-MOLIYA TIZIMI
VA XUSUSIY SEKTORNI
RIVOJLANTIRISH
YO'NALISHLARI

2030

**TOSHKENT DAVLAT
IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

IV GLOBAL VA MILLIY IQTISODIYOT TRENDLARI: “O‘ZBEKISTON – 2030” STRATEGIYASI FORUMI

(MAXSUS SON)

TOSHKENT–2025

Bosh muharrir:

Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich

Bosh muharrir o'rinbosari:

Karimov Norboy G'aniyevich

Muharrir:

Qurbonov Sherzod Ismatillayevich

ISBN: 978-9910-8110-8-1

UO'K: 004.89(575.1)(062)

KBK: 32.813(5O')ya1

T 97

Tahrir hay'ati:

Salimov Oqil Umrzoqovich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Abduraxmanov Kalandar Xodjayevich, O'zbekiston Fanlar akademiyasi akademigi
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Rae Kvon Chung, Janubiy Koreya, TDIU faxriy professori, "Nobel" mukofoti laureati
Osman Mesten, Turkiya parlamenti a'zosi, Turkiya – O'zbekiston do'stlik jamiyati rahbari
Axmedov Durbek Kudratillayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Sayfullo Normatovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Kalonov Muxiddin Baxritdinovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Siddiqova Sadoqat G'afforovna, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Xudoyqulov Sadirdin Karimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Maxmudov Nosir, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Samadov Asqarjon Nishonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, professor
Slizovskiy Dimitriy Yegorovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Axmedov Ikrom Akramovich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Eshtayev Alisher Abdug'aniyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xajiyev Baxtiyor Dushaboyevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Hakimov Nazar Hakimovich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Musayeva Shoira Azimovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), professor
Ali Konak (Ali Ko'nak), iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor (Turkiya)
Cham Tat Huei, falsafa fanlari doktori (PhD), professor (Malayziya)
Foziljonov Ibrohimjon Sotvoldixo'ja o'g'li, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dots.
Utayev Uktam Choriyevich, O'z.Respub. Bosh prokuraturasi boshqarma boshlig'i o'rinbosari
Ochilov Farkhod, O'zbekiston Respublikasi Bosh prokuraturasi IJQKD boshlig'i
Buzrukxonov Sarvarxon Munavvarxonovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Axmedov Javohir Jamolovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Toxirov Jaloliddin Ochil o'g'li, texnika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), katta o'qituvchi
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), v.b. dots.
Djudi Smetana, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Krissi Lyuis, pedagogika fanlari nomzodi, dotsent (AQSH)
Glazova Marina Viktorovna, Iqtisodiyot fanlari doktori (Moskva)
Nosirova Nargiza Jamoliddin qizi, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Sevil Piriyeva Karaman, falsafa fanlari doktori (PhD) (Turkiya)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon o'g'li, TDIU ITI departamenti rahbari
Ochilov Bobur Baxtiyor o'g'li, TDIU katta o'qituvchisi
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent.

Editorial board:

Salimov Okil Umrzokovich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Abdurakhmanov Kalandar Khodjayeich, Academician of the Academy of Sciences of Uzbekistan
Sharipov Kongiratbay Avezimbetovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Rae Kwon Chung, South Korea, Honorary Professor at TSUE, Nobel Prize Laureate
Osman Mesten, Member of the Turkish Parliament, Head of the Turkey–Uzbekistan Friendship Society
Akhmedov Durbek Kudratillayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Sayfullo Normatovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Abdurakhmanova Gulnora Kalandarovna, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Kalonov Mukhiddin Bakhridinovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Siddikova Sadokat Gafforovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogical Sciences
Khudoykulov Sadirdin Karimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Makhmudov Nosir, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Yuldashev Mutallib Ibragimovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Samadov Askarjon Nishonovich, Candidate of Economic Sciences, Professor
Slizovskiy Dmitriy Yegorovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Mustafakulov Sherzod Igamberdiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Akhmedov Ikrom Akramovich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Eshtayev Alisher Abduganiyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khajiyev Bakhtiyor Dushaboyevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khakimov Nazar Khakimovich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Musayeva Shoira Azimovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Professor
Ali Konak, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor (Turkey)
Cham Tat Huei, Doctor of Philosophy (PhD), Professor (Malaysia)
Foziljonov Ibrokhimjon Sotvoldikhoja ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Utayev Uktam Choriyevich, Deputy Head of Department, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Ochilov Farkhod, Head of DCEC, Prosecutor General's Office of Uzbekistan
Buzrukkhonov Sarvarkhon Munavvarkhonovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Akhmedov Javokhir Jamolovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences
Tokhirov Jaloliddin Ochil ugli, Doctor of Philosophy (PhD) in Technical Sciences, Senior Lecturer
Bobobekov Ergash Abdumalikovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Acting Associate Professor
Judi Smetana, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Chrissy Lewis, Candidate of Pedagogical Sciences, Associate Professor (USA)
Glazova Marina Victorovna, Doctor of Sciences in Economics (Moscow))
Nosirova Nargiza Jamoliddin kizi, Doctor of Philosophy (PhD) in Economic Sciences, Associate Professor
Sevil Piriyea Karaman, Doctor of Philosophy (PhD) (Turkey)
Mirzaliyev Sanjar Makhamatjon ugli, Head of the Department of Scientific Research and Innovations, TSUE
Ochilov Bobur Bakhtiyor ugli, Senior lecturer at TSUI
Golisheva Yelena Vyacheslavovna, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor.

Ekspertlar kengashi:

Berkinov Bazarbay, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Po'latov Baxtiyor Alimovich, texnika fanlari doktori (DSc), professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, falsafa fanlari doktori (DSc), professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), professor
Xalikov Suyun Ravshanovich, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Rustamov Ilhomiddin, iqtisodiyot fanlari nomzodi, dotsent
Hakimov Ziyodulla Ahmadovich, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Kamilova Iroda Xusniddinovna, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
G'afurov Doniyor Orifovich, pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)
Fayziyev Oybek Raximovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Tuxtabayev Jamshid Sharafetdinovich, iqtisodiyot fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD), dotsent
Xamidova Faridaxon Abdulkarim qizi, iqtisodiyot fanlari doktori, dotsent
Yaxshiboyeva Laylo Abdisattorovna, katta o'qituvchi
Babayeva Zuhra Yuldashevna, mustaqil tadqiqotchi
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Geografiya fanlari doktori, professori
Umirzoqov Ja'sur Artiqboy o'g'li, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent
Zebo Kuldasheva, iqtisodiyot fanlari doktori (DSc), dotsent

Board of Experts:

Berkinov Bazarbay, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Pulatov Bakhtiyor Alimovich, Doctor of Technical Sciences (DSc), Professor
Aliyev Bekdavlal Aliyevich, Doctor of Philosophy (DSc), Professor
Isakov Janabay Yakubbayevich, Doctor of Economic Sciences (DSc), Professor
Khalikov Suyun Ravshanovich, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Rustamov Ilhomiddin, Candidate of Economic Sciences, Associate Professor
Khakimov Ziyodulla Akhmadovich, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Kamilova Iroda Xusniddinovna, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics
Gafurov Doniyor Orifovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Pedagogy
Fayziyev Oybek Raximovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Tukhtabayev Jamshid Sharafetdinovich, Doctor of Philosophy (PhD) in Economics, Associate Professor
Khamidova Faridaxon Abdulkarimovna, Doctor of Economic Sciences, Associate Professor
Yakhshiboyeva Laylo Abdisattorovna, Senior Lecturer
Babayeva Zuhra Yuldashevna, Independent Researcher
Komilova Nilufar Karshiboyevna, Doctor of Geographical Sciences, Professor
Umirzokov Jasur Artiqboy ugli, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor
Zebo Kuldasheva, Doctor of Economic Sciences (DSc), Associate Professor

08.00.01 Iqtisodiyot nazariyasi
08.00.02 Makroiqtisodiyot
08.00.03 Sanoat iqtisodiyoti
08.00.04 Qishloq xo'jaligi iqtisodiyoti
08.00.05 Xizmat ko'rsatish tarmoqlari iqtisodiyoti
08.00.06 Ekonometrika va statistika
08.00.07 Moliya, pul muomalasi va kredit
08.00.08 Buxgalteriya hisobi, iqtisodiy tahlil va audit
08.00.09 Jahon iqtisodiyoti
08.00.10 Demografiya. Mehnat iqtisodiyoti
08.00.11 Marketing
08.00.12 Mintaqaviy iqtisodiyot
08.00.13 Menejment
08.00.14 Iqtisodiyotda axborot tizimlari va texnologiyalari
08.00.15 Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti
08.00.16 Raqamli iqtisodiyot va xalqaro raqamli integratsiya
08.00.17 Turizm va mehmonxona faoliyati

Jurnalning ilmiyligi:

“Yashil” iqtisodiyot va
taraqqiyot” jurnali

O'zbekiston Respublikasi
Oliy ta'lim, fan va innovatsiyalar
vazirligi huzuridagi Oliy
attestatsiya komissiyasi
rayosatining
2023-yil 1-apreldagi
336/3-sonli qarori bilan
ro'yxatdan o'tkazilgan.

MUNDARIJA

INNOVATSION SIYOSATNI AMALGA OSHIRISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI – OLIY TA'LIM TRANSFORMATSIYASI, RAQAMLI MODERNIZATSIYA VA BARQAROR RIVOJLANISH OMILLARI.....	13
Sharipov Kongratbay Avezimbetovich	
O'ZBEKISTON YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISHI: ZARURAT, MAQSADI VA AYRIM MUAMMOLARI, YECHIMLAR	16
Abduraxmanova Gulnora Kalandarovna	
FAN, TA'LIM VA ISHLAB CHIQARISHDAGI SO'NGGI TENDENSIYALAR VA INNOVATSIYALAR	25
To'ychiyev Olimjon Alijonovich	
QURILISH TASHKILOTLARIDA KREDITGA LAYOQATLILIKNI BAHOLASHNI RAQAMLASHTIRISH	30
Mavlanov Normo'min Normamatovich	
BUDJET TASHKILOTLARIDA DAVLAT XARIDLARINI SAMARALI TASHKIL ETISHDA ELEKTRON SAVDOLARNING AHAMIYATI.....	37
Turabov Sarvar Abdumalikovich	
O'ZBEKISTONNI MINTAQAVIY TA'LIM VA ILM-FAN HABIGA AYLANTIRISHNING ISTIQBOLLI YO'NALISHLARI	41
Mirzaliyev Sanjar Maxamatjon o'g'li	
HUDUDIY RIVOJLANISH STRATEGIYALARIGA INNOVATSION KOMPONENTLARNI INTEGRATSIYA QILISH USULLARI	46
Muminov Fazliddin Xusniddin o'g'li	
OROL DENGIZI MEROSI: EKOLOGIK FOJIANI BARQAROR EKOTURIZM IMKONIYATLARIGA AYLANTIRISH	52
Zufarova Nozima	
KORXONALARNING YASHIL MARKETING STRATEGIYASINI ISHLAB CHIQISH METODOLOGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH.....	60
Ergashxodjayeva Shaxnoza Djasurovna	
O'ZBEKISTONDA ISHCHI KUCHI BOZORINING TAKRORIY AMAL QILISHINING NAZARIY JIHATLARI	66
Mamaraximov B.E.	
BANK-MOLIYA TIZIMIDA QIMMATLI QOG'OZLAR VA MOLIYAVIY INSTRUMENTLARDAN FOYDALANISH ORQALI GAROV DIVERSIFIKATSIYASINI TAKOMILLASHTIRISH YO'LLARI.....	70
Xolbozorov Husniddin Norbek o'g'li	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA TO'QIMACHILIK SANOATIDA MARKETINGNING INNOVATSION KONSEPSIYALARI.....	76
Jumayev Olimjon Sadulloyevich, Axmedova Shoxsanam Sindbod qizi	
SAVDO KORXONALARIDA EKOLOGIK MAHSULOTLARNI TARG'IB QILISH VA SOTISHNI RAG'BATLANTIRISH USULLARI	84
Jalalova Dildora Jamolovna	
DIRECTIONS OF FORMING AND PROVIDING A COMPETITIVE EXPORT-ORIENTED ECONOMY IN UZBEKISTAN	87
Asatullaev Khurshid Sunatullaevich, Nasirkhodjaeva Dilafruz Sabitkhanovna, Abdullayeva Madina Kamilovna	
FROM SCIENCE TO BUSINESS: HOW UNIVERSITIES STIMULATE INNOVATION	94
Prof. A. Bobozhonov, Prof. A.M. Shatre, Assoc. Prof. V. Kirilova Vladimirova, prof. R.Kh. Karlibaeva	
PROSPECTS FOR THE DEVELOPMENT OF GREEN TECHNOLOGIES IN UZBEKISTAN BASED ON ADVANCED INTERNATIONAL EXPERIENCE	100
Otamuratov Sarvar	
SPECIFIC FEATURES OF MIGRATION FROM UZBEKISTAN AND PROSPECTS FOR ORGANIZATIONAL IMPROVEMENT	105
Sabirova Lola Shavkatovna, Shaislamova Nargiza Kabilovna	

KORXONA BARQAROR AXBOROT TIZIMINI YARATISH QIYINCHILIKLARI.....	112
Abidov Abdujabbar Abduxamidovich	
TIJORAT BANKLARI FAOLIYATIGA FOIZ RISKINING TA'SIRI VA ILMIY-NAZARIY ASOSLARI	119
Isakov.J.Ya	
CREATION OF A MECHANISM FOR THE DEVELOPMENT AND INTRODUCTION OF A MODEL OF COMPLETE TRANSITION TO THE NETZERO ENERGY SYSTEM IN UZBEKISTAN	127
Makhmudova Guljakhon N., Gulomova Nigora Farxadovna	
УСИЛЕНИЕ ВОЗДЕЙСТВИЯ ХОЗЯЙСТВЕННОГО МЕХАНИЗМА НА СТОИМОСТНУЮ ОЦЕНКУ ОСНОВНЫХ ФАКТОРОВ ПРОИЗВОДСТВА.....	133
Алишер Расулев, Сергей Воронин	
РОЛЬ ФИНАНСОВОЙ ГЛОБАЛИЗАЦИИ В РАЗВИТИИ МАЛОГО И СРЕДНЕГО ПРЕДПРИНИМАТЕЛЬСТВА: ПЕРСПЕКТИВА И ПРИКЛАДНЫЕ РЕШЕНИЯ ДЛЯ ИХ ПЕРЕХОДА К МСФО.....	143
Эргашева Шахло Тургуновна	
DEVELOPMENT PROSPECTS OF AGRICULTURAL ECONOMIC ACTIVITY UNDER DIGITAL TRANSFORMATION	151
Boburjon Vafoev	
ENERGETIKA TIZIMIDAGI KORXONALAR MOLIYAVIY HOLATINING TAHLILI.....	157
Matnazar Yusupovich Raximov	
АСПЕКТЫ УПРАВЛЕНИЯ РАЗВИТИЕМ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ТУРИЗМА В РЕСПУБЛИКЕ	162
Очилова Хилола Фармоновна	
TA'LIM XIZMATLARI BOZORINI TAKOMILLASHTIRISHNING O'ZIGA XOS XUSUSIYATLAR	167
Abdullayev Suyun Artikovich	
THE INTERCONNECTION BETWEEN DIGITAL LEARNING PLATFORMS AND THE DIGITAL ECONOMY.....	171
Kuchkarov Takhir Safarovich, Kholmonov Shodiyor Karshiboyevich	
BANK-MOLIYA TIZIMI VA XUSUSIY SEKTORNI RIVOJLANTIRISHDA YANGI TEXNOLOGIYALAR YORDAMIDA BANK FAOLIYATINI RAQAMLASHTIRISH IMKONIYATLARI	174
Norov Akmal Ruzimamatovich	
РАЗВИТИЕ БАНКОВСКО-ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ И ЧАСТНОГО СЕКТОРА В РАМКАХ ПЕРСПЕКТИВ ВСТУПЛЕНИЯ ВО ВСЕМИРНУЮ ТОРГОВУЮ ОРГАНИЗАЦИЮ	180
У.А.Юлдашева	
ЗЕЛЕННЫЕ ПОТРЕБИТЕЛИ - ПУТИ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЕННОГО РОСТА В РАМКАХ УСТОЙЧИВОЙ ЭКОНОМИКИ	185
Дехканова Наргиза Шарифовна	
ЭКОЛОГИЧЕСКИЙ АУДИТ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	192
Ходжаева М.Х.	
TADBIRKORLIKNI RIVOJLANTIRISHDA AHOLINING MOLIYAVIY SAVODXONLIGINI OSHIRISH YO'LLARI.....	199
Akbarova Barno Shuxratovna	
SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH THROUGH TOURISM UNDER THE GREEN ECONOMY FRAMEWORK	204
Jumayev Akbar Mahmudovich	
MAKROIQTISODIY BARQARORLIKNI TA'MINLASHDA BANK TIZIMINI RIVOJLANTIRISH ISTIQBOLLARI.....	210
Erkinxojiyev Ismoiljon Ikromjon o'g'li	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA MINTAQAVIY SANOAT KORXONALARIDA KORPORATIV MADANIYATNI RIVOJLANTIRISH VA BOSHQARUV SAMARADORLIGINI OPTIMALLASHTIRISH	216
Matrizayeva Dilaram Yusupbayevna	
UZBEKISTAN AT THE CROSSROADS OF HISTORY AND GREEN INNOVATION: FROM THE GREAT SILK ROAD TO A SUSTAINABLE FUTURE	220
Avalova Gulshod Murodullayevna	

ГЛАВНЫЕ ВЕКТОРЫ ГОСУДАРСТВЕННОЙ ПОЛИТИКИ ПО ОБЕСПЕЧЕНИЮ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ БЕЗОПАСНОСТИ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	226
Абдуллаева М.К.	
ENVIRONMENTAL MANAGEMENT IN THE INDUSTRIAL CLUSTERS SYSTEM IN UZBEKISTAN: MODERN TRENDS AND DEVELOPMENT PROSPECTS.....	233
Kholikova Rukhsora Sanjarovna	
HUDUDDAGI KICHIK BIZNESNING SAMARALI TARKIBIY TUZILMASINI SHAKLLANTIRISHDA MUTASSADI TASHKILOTLARNING O'ZARO UYG'UN HARAKATINI TASHKIL ETISH.....	239
Sharipov Kuvondik Baxtiyorovich	
BUSINESS ANALYTICS IN HISTORICAL PERSPECTIVE: LESSONS FROM THE INDUSTRIAL REVOLUTION TO THE DIGITAL AGE	246
Burhanova Sabo Tulanovna	
"COST ENGINEERING"NING NAZARIY ASOSLARI VA UNI IQTISODIY SAMARADORLIKNI OSHIRISHDAGI O'RNI.....	252
Zayniddinova Umida Djalalovna	
FEATURES AND WAYS OF FURTHER DEVELOPMENT OF THE DIGITAL ECONOMY.....	256
Kobilov Alisher, Majidova Irodahon	
ПИЩЕВАЯ ИНДУСТРИЯ УЗБЕКИСТАНА: АГРАРНЫЙ ИМПУЛЬС, ЭНЕРГЕТИЧЕСКОЕ ОБЕСПЕЧЕНИЕ И ЦЕНОВАЯ КОНЪЮНКТУРА.....	263
Юлдашев Голибжон Тургунович, Элдорбеков Гофурбек Искандарбек угли	
INCOME INEQUALITY AND MACROECONOMIC DETERMINANTS IN UZBEKISTAN: AN EMPIRICAL ANALYSIS	273
Muhammad Eid Balbaa, Marina Sagatovna Abdurashidova	
РЫНОК ТРУДА В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ ЗЕЛЕННОЙ ЭКОНОМИКИ УЗБЕКИСТАНА.....	276
Амирджанова Ситора Суннат кизи	
EKOLOGIK QO'RIQXONALARDA MONITORING JARAYONLARINING IQTISODIY VA TASHKILIY AHAMIYATI	282
Homidov Hamdam Hasan o'g'li	
ГАРМОНИЗАЦИЯ НАЦИОНАЛЬНЫХ СТАНДАРТОВ БУХГАЛТЕРСКОГО УЧЕТА В РЕСПУБЛИКЕ УЗБЕКИСТАН В СООТВЕТСТВИИ С МСФО	288
Абдужалилова Дилноз Абдусаттаровна	
SUSTAINABLE TOURISM AND BIODIVERSITY PROTECTION: CASE OF UZBEKISTAN WITHIN THE UNESCO WORLD HERITAGE FRAMEWORK.....	294
Yuldasheva Dilnoza Ulugbekovna	
ПРАКТИЧЕСКОЕ ПРИМЕНЕНИЕ НЕЙРОМАРКЕТИНГА НА МАРКЕТПЛЕЙСАХ (WILDBERRIES, UZUM MARKET, ЯНДЕКС МАРКЕТ)	300
Юлдашев Жамшид Абрарович	
ЗЕЛЕНАЯ ЭКОНОМИКА КАК СТИМУЛ РАЗВИТИЯ РЫНКА ТРУДА УЗБЕКИСТАНА.....	309
Шаюсупова Наргиза Тургуновна	
GLOBALASHUV SHAROITIDA YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANISHI O'ZBEKISTONNING XALQARO SAVDOSIGA VA IQTISODIY XAVFSIZLIGIGA TAHDID SIFATIDA.....	315
Mamatov Mamajan Ahmadjonovich	
SUG'URTA TASHKILOTLARI FAOLIYATI SAMARADORLIGINI OSHIRISH VA INNOVATSION SUG'URTA MAHSULOTLARINI JORIY QILISH MASALALARI	321
Xalikulova Gulzada Tadjimuratovna	
O'ZBEKISTON OZIQ-OVQAT BOZORIDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH ORQALI BARQAROR ISTE'MOLNI RAG'BATLANTIRISH	333
Eshmatov Sanjar Azimqulovich	
ИННОВАЦИОННЫЕ ЗЕЛЁНЫЕ ТЕХНОЛОГИИ В РАЗНЫХ ОТРАСЛЯХ ЭКОНОМИКИ: ГЛОБАЛЬНЫЙ ОПЫТ И НАЦИОНАЛЬНАЯ ПРАКТИКА	337
Назарова Ра'но Рустамовна, Мусаева Гавхар Ахматжон кизи	
YASHIL IQTISODIYOTDA MEHNAT BOZORI: O'ZBEKISTON TAJRIBASI VA ISTIQBOLLARI	343
Homidjonov Fozilxon Umarxon o'g'li, Haydarov Kamoliddin Baratovich	

GREEN INVESTMENT: PATHWAYS TOWARD A SUSTAINABLE FUTURE.....	348
Odilova Sitara Sayfitdin kizi	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA O'ZBEKISTON SANOAT KORXONALARIDA MARKETING STRATEGIYALARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	351
Kutbitdinova Mohigul Inoyatovna	
QURILISH MATERIALLARI SANOATIDA YASHIL TEXNOLOGIYALAR VA RAQAMLI TRANSFORMATSIYANING BARQAROR RIVOJLANISHGA TA'SIRI	356
Metyakubov Azamat Djumanazarovich	
ELEKTR SANOAT KORXONALARINING IQTISODIY XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHDA MARKETING VOSITALARIDAN FOYDALANISH ISTIQBOLLARI	361
Tursunxo'jayev Sardor Jamoliddin o'g'li	
УЧЕТ ЗАТРАТ И МЕТОДЫ ОПРЕДЕЛЕНИЯ СЕБЕСТОИМОСТИ ПРОДУКЦИИ В НЕФТЕГАЗОВОЙ ОТРАСЛИ	368
Махкамова Саида Гайратовна	
MILLIY HISOBLAR TIZIMIDA INTELLEKTUAL MULK MAHSULOTLARINI MAKROIQTISODIY DARAJADA HISOBGA OLISHNING METODOLOGIK ASOSI.....	375
Sunnatov Muxtor Ne'matovich	
RENEWABLE ENERGY AND MACROECONOMIC STABILITY IN CENTRAL ASIA: PATHWAYS WITHIN THE GREEN ECONOMY	382
Khabibullo Abdullaev	
JAHON SUG'URTA AMALIYOTI ASOSIDA O'ZBEKISTON SUG'URTA BOZORIDA YANGI RIVOJLANISH YO'NALISHLARI.....	387
Abdimovminova Saodat Taxirjonovna	
INTEGRATING DATA SCIENCE INTO GREEN FINANCING AND ECO-INNOVATIONS: ACHIEVING THE GOALS OF UZBEKISTAN-2030	397
Norboev Odil Abraevich, Kungratov Ilmurod Kuzibay ugli	
O'ZBEKISTONDA SANOAT ISHLAB CHIQRISHINI DIVERSIFIKATSIYALASH AMALIYOTI VA ISTIQBOLLARI	404
Olimov Maqsudjon Komiljon o'g'li	
СОЗДАНИЕ ЗЕЛЕННОГО ЭНЕРГЕТИЧЕСКОГО КОРИДОРА В ЕВРОПУ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ ПОТЕНЦИАЛ АЗЕРБАЙДЖАНА, КАЗАХСТАНА И УЗБЕКИСТАНА.....	411
Лала Гамидова Адиль, Арзуман Гусейнов Айдын	
MAHALLA TIZIMIDA AHOLINI OZIQ-OVQAT MAHSULOTLARIGA BO'LGAN ISTE'MOL TALABLARI MODEL.....	419
S. Qulmatova	
AHOLI ICHKI MIGRATSIYASINING MEHNAT BOZORIGA TA'SIRINI STATISTIK O'RGANISH	427
Mirolimov Mirislom Mirshokir o'g'li	
O'ZBEKISTONDA BANK TIZIMINI RAQAMLASHTIRISH TENDENSIYALARI VA MUAMMOLARI	434
Jumaniyozova Mukaddas Yuldashevna	
ЗЕЛЁНЫЕ ФИНАНСЫ: ГЛОБАЛЬНЫЕ ТРЕНДЫ И ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ В УЗБЕКИСТАНЕ	438
Фаттахова Муниса	
QISHLOQ XO'JALIGI SOHASI FAOLIYATINI DAVLAT TOMONIDAN MUVOFIQLASHTIRISH VA BOSHQARISH MEKANIZMLARINI TAKOMILLASHTIRISH	444
Tuxtamishev Shodimurod Qurbonboyevich	
MARKETING TADQIQOTLARI ASOSIDA MEVA-SABZAVOT MAHSULOTLARI EKSPORT SALOHİYATINI OSHIRISH	452
Xojiyev Elshod Yoqub o'g'li	
СПОСОБЫ УПРАВЛЕНИЯ НАУЧНЫМИ УЧРЕЖДЕНИЯМИ В ЦЕЛЯХ ПЕРЕХОДА НА РАЗРАБОТКУ ЗЕЛЕННЫХ ИННОВАЦИЙ	459
Юдаков Александр Андреевич	
O'ZBEKISTONNI JAHON SAVDO TASHKILOTIGA A'ZO BO'LISHINING OZIQ-OVQAT XAVFSIZLIGINI TA'MINLASHGA TA'SIRI	466
Axmedova N.A.	

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASIDA KLASTERLAR FAOLIYATINI TAKOMILLASHTIRISHNING IQTISODIY MEKANIZMI	471
Sherkulov Shohruh Erkin o'g'li	
DEVELOPMENT SCENARIOS OF UZBEKISTAN'S ACTIVE LABOR FORCE UNTIL 2030 AND THEIR ECONOMIC IMPLICATIONS	476
Ganiev Bakhtiyor Zulfikor ugli, Rakhmonov Bekzod Sharibjon ugli	
РАЗВИТИЕ ЗЕЛЁНОЙ ЭКОНОМИКИ КАК ФАКТОР СТИМУЛИРОВАНИЯ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ АКТИВНОСТИ ЖЕНЩИН В УЗБЕКИСТАНЕ	481
Дониерова Фотимабону Алишер кизи	
YASHIL ENERGETIKA VA UNING IQTISODIY TARAQQIYOTDAGI O'RNI	488
Babadjanova Malika Ruzimova	
BENCHMARKING IN THE AUTOMOTIVE INDUSTRY: STRATEGIES FOR SUSTAINABLE COMPETITIVENESS	492
Abdurashidova Nigora	
УЗБЕКИСТАН СТРЕМИТСЯ К УСТОЙЧИВОМУ ЭКОНОМИЧЕСКОМУ РОСТУ, ВНЕДРЯЯ ПРИНЦИПЫ «ЗЕЛЁНОЙ» ЭКОНОМИКИ	498
Сагдуллаева Гулнора Ботыровна	
O'ZBEKISTONDA FAOLIYAT YURITAYOTGAN KOMPANIYALARNING GLOBAL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH YO'NALISHLARI	502
Sharipov Ixtiyor Baxtiyorovich	
ZAIF BANDLIK DAN UNUMLI BANDLIK SARI TRANSFORMATSIYA: O'ZINI O'ZI BAND QILISH	507
Qurbonov Samandar Pulatovich	
ВОЗООБНОВЛЯЕМАЯ ЭНЕРГИЯ В ГЛОБАЛЬНОЙ ЭКОНОМИКЕ: ТЕКУЩИЕ ТЕНДЕНЦИИ И БУДУЩЕЕ РАЗВИТИЕ	514
Меҳрибан Самедова Тофик	
RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNING MEHNAT UNUMDORLIGINI OSHIRISHGA TA'SIRI	521
Zafar Alisherovich Mamadiev, Nodira Isametdinovna Xasanxonova	
SAVDO KORXONALARIDA BUXGALTERIYA HISOBINI XALQARO STANDARTLARGA INTEGRATSIYA QILISH MEKANIZMLARI	526
Ablazov Lazizbek Abdiquosimovich	
TIJORAT BANKLARINING TRANSFORMATSIYASI JARAYONINI TAKOMILLASHTIRISH	530
Ziyadullaev Z.	
TO'LOV TIZIMI KONSEPTUAL MODELINING SHAKLLANISH TAMOIYILLARI	537
Toshniyozov Sherali Kamoliddinovich	
STAFF PERFORMANCE EVALUATION BASED ON KPI SYSTEM INDICATORS	546
Rakhmatullaeva Shakhnoza Khamidovna, Sadriddinova Sevinchkhon	
SUSTAINABLE DEVELOPMENT AND THE TRANSITION TO A GREEN ECONOMY IN THE CONTEXT OF GLOBAL ECONOMIC TRENDS	555
Svetlana Yurievna Shatokhina	
MILLIY TARBIYA OMILLARI VA MILLIY MADANIY YONDASHUV ASOSIDA TALABALARDA O'QUV TASHABBUSKORLIGINI RIVOJLANTIRISHNING NAZARIY-AMALIY ASOSLARI	560
Azimova Nilufar Nuriddinovna	
TIJORAT BANKLARI TOMONIDAN KICHIK BIZNES SUBYEKTLARINI TA'MINLASHDA BANK RESURLARINING ROLI	567
Xodjayeva Jeyrona Ravshonbek qizi	
O'QUV DASTURINI INTEGRATSIYALASH VA YASHIL KO'NIKMALARNI RIVOJLANTIRISH: AKADEMIK VA SANOAT O'RTASIDAGI TAFOVUTNI YOPIISH	572
Qo'ziqulova Dilfuzaxon Maxammatisaqovna	
DIGITAL TRANSFORMATION AND DIGITAL PLATFORMS AS A KEY FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF SMALL BUSINESS ENTITIES	580
Rizayeva Nilufar Oblakulovna	

IQTISODIY OLIY TA'LIMDA STRATEGIK INNOVATSIYALAR: YASHIL KO'NIKMALARNI MILLIY VA GLOBAL BARQARORLIK MAQSADLARI BILAN MUVOFIQLASHTIRISH	585
Xasanova Zarina Maxamadaliyeva	
MARKAZIY OSIYODA YASHIL IQTISODIYOT: BARQAROR RIVOJLANISH YO'LIDAGI TO'SIQLAR VA ISTIQBOLLAR.....	594
Aminov Shovkat O'ktam o'g'li	
ПЕРСПЕКТИВЫ РАЗВИТИЯ ЗЕЛЁНЫХ ОБЛИГАЦИЙ В УЗБЕКИСТАНЕ.....	598
Саидрахмедова Аида Мирзаевна	
ПОВЫШЕНИЕ ЭКОНОМИЧЕСКОЙ ЭФФЕКТИВНОСТИ И СНИЖЕНИЕ РИСКОВ КОММЕРЧЕСКИХ БАНКОВ НА ОСНОВЕ ОБЕСПЕЧЕНИЯ БЕЗОПАСНОСТИ ТРАНЗАКЦИЙ В ФИНАНСОВЫХ ИНФОРМАЦИОННЫХ СИСТЕМАХ С ИСПОЛЬЗОВАНИЕМ СОВРЕМЕННЫХ СИММЕТРИЧНЫХ КРИПТОСИСТЕМ.....	605
Рахимбердиев Қ.Б.	
ИНТЕГРАЦИЯ ФИНАНСОВЫХ И СТРАХОВЫХ ИНСТРУМЕНТОВ ДЛЯ СТИМУЛИРОВАНИЯ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА	612
Ш.Ф.Кобилжонова	
СОВЕРШЕНСТВОВАНИЕ КАПИТАЛА ХОЗЯЙСТВУЮЩИХ СУБЪЕКТОВ В КОНТЕКСТЕ РАЗВИТИЯ БАНКОВСКО-ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ И ЧАСТНОГО СЕКТОРА ЭКОНОМИКИ	618
Д.А.Юлдашева	
РОЛЬ БАНКОВСКО-ФИНАНСОВОЙ СИСТЕМЫ И СТРАХОВЫХ МЕХАНИЗМОВ В СТИМУЛИРОВАНИИ РАЗВИТИЯ ЧАСТНОГО СЕКТОРА	624
Г.Т.Ахмедова	
SUG'URTA BOZORI FAOLIYATINI RAQAMLI TEXNOLOGIYALAR ASOSIDA TRANSFORMATSIYALASH VA UNING RAQOBATBARDOSHLIGINI OSHIRISH MASALALARI.....	630
Saidov Farrux Faxriddinovich	
OPPORTUNITIES TO ENSURE SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH IN THE ENERGY SECTOR THROUGH THE TRANSITION TO A GREEN ECONOMY.....	635
Ulashov Aliboy Rashid ugli, Istamova Nasiba Narzillo kizi	
INKLYUZIV OLIY TA'LIMDA MUSTAQIL ISHLASH JARAYONINI TASHKILLASHTIRISH	641
Akbarova Kamola Abdugabbor qizi	
YOUTH-DRIVEN PATHWAYS TO GREEN EMPLOYMENT: A THEORETICAL EXAMINATION OF INCLUSIVE ECONOMIC STRATEGIES	646
Suvpulatov Ozodjon Alijon ugli	
KICHIK BIZNES INFRATUZILMASINI RIVOJLANTIRISHDA XORIJIY TAJRIBALAR VA UNING O'ZBEKISTON UCHUN AHAMIYATI	651
Botirova Xulkar Olimjonovna	
YASHIL IQTISODIYOT SHAROITIDA RAQAMLI TRANSFORMATSIYA VA BARQAROR RIVOJLANISH KLASSTERLARI: NAZARIY ASOSLAR VA AMALIY YONDASHUVLAR.....	655
Sherkulova Nodirabegim Baxordin qizi	
BIOTECHNOLOGICAL SOLUTIONS IN URBAN PLANNING: OPPORTUNITIES AND LIMITATIONS OF "LIQUID TREES"	660
Nosirkulov Asadjon Ahmadjon ugli	
YASHIL IQTISODIYOTNI RIVOJLANTIRISHDA TIKLANADIGAN ENERGIYA MANBALARINING O'RNI.....	663
Fayziyeva Dilso'z Bahodirovna	
KREDIT PORTFELIDA MUAMMOLI KREDITLAR ULUSHINI KAMAYTIRISH YO'LLARI	668
Salixova G.J	
O'ZBEKISTONDA KANDOLAT MAHSULOTLARI BOZORINI RIVOJLANTIRISHDA YASHIL MARKETING STRATEGIYALARIDAN FOYDALANISH.....	672
Boboyorova Maftuna Xaqul qizi, Boboyorov Islombek Xaqul o'g'li	
OLIY TA'LIM TIZIMIDA RAQAMLI TEXNOLOGIYALARNI QO'LLASH METODLARINI TAKOMILLASHTIRISH.....	675
Xusniddinov Yorqinjon Muhiddin o'g'li	

MODA SANOATIDA CRM TIZIMLARINI ELEKTRON SAVDO PLATFORMALARI BILAN UYG'UNLASHTIRISHDAGI TO'SIQLAR	679
Xalilova Nafisa Komilovna	
ENHANCING FOREIGN ECONOMIC RELATIONS AS A DRIVING FACTOR IN THE DEVELOPMENT OF THE NATIONAL ECONOMY	683
Khaitova Feruza Bahrom kizi	
MARKAZIY OSIYO MAMLAKATLARIDA XORIJIY INVESTITSİYALARINING QAYTA TIKLANUVCHI ENERGIYA MANBALARIGA TA'SIRI	687
Akishova Shaxnoza Davlet qizi	
BUXORO VILOYATIDA HUNARMANDCHILIK FAOLIYATINING RIVOJLANISH TENDENSIYALARI: TAHLIL VA ISTIQBOLLAR.....	693
Ravshanova Gulchexra Ravshanovna	
SANOATNI RIVOJLANTIRISHNING MEXANIZMLARI TURLARI VA OLIMLARNING YONDASHUVLARI	698
Ne'matov Shoxruxbek Ma'murjon o'g'li	
O'ZBEKISTON BANK-MOLIYA TIZIMIDA KREDIT RISKLARINI BOSHQARISH AMALIYOTINI TAKOMILLASHTIRISH VA UNING XUSUSIY SEKTOR RIVOJLANISHIGA TA'SIRI.....	703
Norova Nozima Nabiyeвна	
O'ZBEKISTON BANK-MOLIYA TIZIMIDA REAL SEKTORNI KREDITLASH MEXANIZMLARINI SAMARALI JORIY ETISH VA XUSUSIY SEKTOR RIVOJIGA TA'SIRI.....	709
Abduxomidov Ikromjon Maxamadin o'g'li	
MOLIYA TIZIMIDA BOJ-TARIF SIYOSATINI TAKOMILLASHTIRISH VA XUSUSIY SEKTOR RIVOJLANISHIGA TA'SIRI (OZIQ-OVQAT IMPORTI MISOLIDA).....	715
Rizaev Mirmahmud Xotamjanovich	
YASHIL MARKETING VA ESG INTEGRATSIYASI: STATISTIK TAHLIL VA BARQAROR RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	721
Charos G'ayratova	
ИННОВАЦИОННЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ИСПОЛЬЗОВАНИЯ ПРОМЫШЛЕННОГО КАПИТАЛА ДЛЯ ОБЕСПЕЧЕНИЯ УСТОЙЧИВОГО ЭКОНОМИЧЕСКОГО РОСТА В УСЛОВИЯХ ФОРМИРОВАНИЯ «ЗЕЛЁНОЙ» ЭКОНОМИКИ.....	727
Г.А.Хайитбаева	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH SHAROITIDA TIJORAT BANKLAR TOMONIDAN TADBIRKORLIK FAOLIYATINI KREDITLASH.....	734
Tajiddinov Jamshiddin Shamsutdinovich	
IQTISODIYOTNING TARKIBIY TRANSFORMATSIYASIGA XORIJIY INVESTITSİYALAR TA'SIRINI BAHOLASH MEXANIZMINI TAKOMILLASHTIRISH	738
Shodiboyeva Dilzoda Farhodjon qizi	
MOLIYA TIZIMI BARQARORLIGI VA BUDJET TUSHUMLARINI OSHIRISHDA TASHQI IQTISODIY FAOLIYATNING AHAMIYATI.....	743
Aktamov Akbarjon Aslan o'g'li	
ENSURING SUSTAINABLE ECONOMIC GROWTH IN THE TRANSITION TO A GREEN ECONOMY: AN ECONOMETRIC ANALYSIS OF THE RELATIONSHIP BETWEEN CARBON EMISSIONS AND ECONOMIC DEVELOPMENT.....	748
Shakhriddinova Sitara Tolibjon kizi	
YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH JARAYONIDA TIJORAT BANKLARIDA INVESTITSİYA LOYIHALARI SAMARADORLIGINI OSHIRISHDA ESG TAMOYILLARINING ROLI	760
Ostonaqulova Gulchehraxon Muhammadyoqub qizi	
YASHIL IQTISODIYOT TAMOYILLARI ASOSIDA SANOAT KORXONALARIDA YETKAZIB BERISH STRATEGIYALARINI ISHLAB CHIQISH	769
Yusupov Ulug'bek Mamayusupovich	
YASHIL IQTISODIYOT KONTEKSTIDA MAKROIQTISODIY BARQARORLIKNI MUSTAHKAMLASH: XALQARO TAJRIBA VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI.....	776
Isroilov Islomiddin Kamoliddin o'g'li	

RAQAMLI TRANSFORMATSIYA SHAROITIDA SPORT TASHKILOTLARINING YANGI BIZNES MODELLARINI ISHLAB CHIQISH	782
G'ulomov Musirmon	
O'ZBEKISTONDA IQTISODIYOTGA XORIJIY INVESTISIYALARNI JALB ETISHNING USTUVOR YO'NALISHLARI VA ISTIQBOLLARI	786
Sharipova Shahnoza Baxtiyorovna	
O'ZBEKISTONDA INVESTISIYA MUHITIGA TA'SIR ETUVCHI OMILLAR VA INVESTISIYALARNING IQTISODIYOTGA JALB ETILISH HOLATI TAHLILI	795
Karimova Qunduz Atanazarovna	
O'ZBEKISTON TURISTIK XIZMATLAR BOZORIDA BANDLIK TRANSFORMATSIYASINI VA UNI TARTIBGA SOLISH HOLATINI TAHLIL QILISH	804
To'xtayeva Xurshida Farxodovna	
INVESTITSIYA LOYIHALARIGA TA'SIR QILUVCHI INVESTITSIYA RISKLARINI BAHOLASH	811
Zohidova Ruxsora Komiljon qizi	
ТИПЫ НАЦИОНАЛЬНЫХ ФИНАНСОВЫХ РАЗВЕДОК: ОСНОВНЫЕ РАЗЛИЧИЯ, ФОРМЫ И МЕТОДЫ ОСУЩЕСТВЛЕНИЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТИ	817
Эсанов Шохрух Отабекович	
FACE RECOGNITION PROGRAM IN PYTHON	823
Khurramova Maftunakhon Zhurabekovna, Khurramov Azizjon Bakhodir ugli	
FORMATION OF ACCOUNTING POLICY FOR INTANGIBLE ASSETS	827
Farxod T. Abduvaxidov, Ramazon A. Abdurakhmanov	
O'ZBEKISTON EKSPORT TARKIBINI YUQORI QO'SHIMCHA QIYMATLI MAHSULOTLARGA O'TKAZISH STRATEGIYASINI TAKOMILLASHTIRISH	834
Raximov Eshmurod Normuradovich	
EKSPORT FAOLIYATIDA ERKIN IQTISODIY ZONALARNING SAMARADORLIGINI OSHIRISH YO'LLARI	838
Berdivaliyeva Madina Komiljon qizi	
TURIZM KLASTERLARIDA TIBBIY XIZMATLAR INTEGRATSIYASI: XALQARO TAJRIBA VA O'ZBEKISTON AMALIYOTI	841
Yazdanova Shohista Tuyg'un qizi Farxodova Shohnoza Umidbek qizi	
O'ZBEKISTON HAVO TRANSPORTI TIZIMINING JAHON IQTISODIYOTIDAGI O'RNI VA RIVOJLANISH ISTIQBOLLARI	850
Azimova Moxinur Nozimovna	

MILLIY HISOBLAR TIZIMIDA INTELLEKTUAL MULK MAHSULOTLARINI MAKROIQTISODIY DARAJADA HISOBGA OLISHNING METODOLOGIK ASOSI

Sunnatov Muxtor Ne'matovich

"Makroiqtisodiy siyosat va prognozlashtirish" kafedrası dotsenti, (PhD).

Email: muxtorsunnatov7@gmail.com

Annotatsiya: Maqolada intellektual mulk mahsulotlarining O'zbekiston iqtisodiy rivojiga qo'shgan hissasini eng ishonchli baholash imkonini beruvchi yangi metodik yechimlarni ishlab chiqish istiqbollari muhokama qilinadi. Intellektual mulk mahsulotlari guruhidagi ayrim komponentlarni kapitalizatsiya qilishni hisobga olgan holda yalpi ichki mahsulot ko'rsatkichini tuzatish bo'yicha ishlab chiqilgan takliflar keltiriladi. Olingan natijalar intellektual mulk mahsulotlarining iqtisodiy aylanmaga ta'sirini o'lchash metodologiyasini takomillashtirish uchun muhim nazariy asos bo'lib xizmat qiladi. Xususan, maqolada MHT-2008 tasnifiga muvofiq intellektual mulk mahsulotlarini makroiqtisodiy darajada hisoblash uslubiyoitini takomillashtirish asosida statistik axborot bazasini kengaytirish bo'yicha taklif va tavsiyalar ishlab chiqilgan.

Kalit so'zlar: Makroiqtisodiy ko'rsatkichlar, yalpi ichki mahsulot, milliy hisoblar tizimi, intellektual mulk mahsulotlari (IMM), intellektual mulkka investitsiyalar, institutsional asoslar, metodologiya, ilmiy-tadqiqot va ishlanmalar.

Abstract: The article discusses the prospects for developing new methodological solutions that allow for the most reliable assessment of the contribution of intellectual property products to Uzbekistan's economic development. Proposals are presented to adjust the gross domestic product indicator by considering the capitalization of certain components within the intellectual property product group. The findings provide an important methodological foundation for improving the measurement of the economic turnover of intellectual property products. In particular, the article develops recommendations for expanding the statistical information base by enhancing the methodology of calculating intellectual property products at the macroeconomic level in accordance with the SNA-2008 classification.

Key words: Macroeconomic indicators, gross domestic product, system of national accounts, intellectual property products (IPP), investment in intellectual property, institutional frameworks, methodology, research and development.

Аннотация: В статье обсуждаются перспективы разработки новых методических решений, позволяющих наиболее достоверно оценить вклад продуктов интеллектуальной собственности в экономическое развитие Узбекистана. Приводятся предложения по корректировке показателя валового внутреннего продукта с учетом капитализации отдельных компонентов группы продуктов интеллектуальной собственности. Полученные результаты формируют важную методологическую основу для совершенствования методики измерения экономического оборота продуктов интеллектуальной собственности. В частности, в статье разработаны предложения и рекомендации по расширению базы статистической информации путем совершенствования методики расчета продуктов интеллектуальной собственности на макроэкономическом уровне в соответствии с классификацией СНС-2008.

Ключевые слова: макроэкономические показатели, валовой внутренний продукт, система национальных счетов, продукты интеллектуальной собственности (ПИС), инвестиции в интеллектуальную собственность, институциональные основы, методология, научные исследования и разработки.

KIRISH

Jahon iqtisodiyotining intellektuallashuv sharoitida intellektual mulk mahsulotlarining makroiqtisodiy ko'rsatkichlarga ta'sirining ahamiyatini tushunish juda muhimdir. Buning uchun ilmiy jihatdan asoslangan

baholash vositalari zarur. Biroq, intellektual mulk mahsulotlarining turli komponentlarini o‘lchashga oid metodologik qoidalar o‘rtasidagi uyg‘unlik yo‘qligi sababli bunday yondashuvlar yetarlicha rivojlanmagan. O‘zbekiston Respublikasining davlat siyosati iqtisodiyotni tarkibiy qayta tuzish orqali ilmiy-texnologik suverenitetga erishishga qaratilgan sharoitda intellektual mulk mahsulotlarining salohiyatlarini ochib berish ayniqsa dolzarb hisoblanadi. Tashqi tahdidlarga barqaror intellektual mulk tizimi ilmiy-texnologik suverenitetni ta‘minlovchi kafolat bo‘lib, muhim strategik resurs va iqtisodiy rivojlanishning samarali vositasi bo‘lib qoladi.

Zamonaviy iqtisodiyotda va uning asosida yotadigan funksional modelga qarab bilimlar iqtisodiyoti, raqamli iqtisodiyot, internet-iqtisodiyot, intellektual iqtisodiyot va boshqalar kabi turli shakllarda aniqlanadigan iqtisodiyotda intellektual mulk mahsulotlari iqtisodiy aktivlarning eng muhim turlaridan biri sifatida ko‘riladi. Ularning sifatli xususiyatlari, xususan, ishlab chiqarish, yakuniy iste‘mol va asosiy kapitalni jamg‘arilishi jarayonlarida foydalanish miqyosining o‘shishi alohida mamlakatlar va mintaqalarning yuqori va barqaror ijtimoiy-iqtisodiy rivojlanishini ta‘minlashda asosiy omillardan biri hisoblanadi.

O‘zbekiston Respublikasida iqtisodiy statistikani yanada takomillashtirish va milliy hisoblar zamonaviy tizimini joriy etish bo‘yicha amaliy chora-tadbirlar kompleksida makroiqtisodiy ko‘rsatkichlar qamrovining to‘liqligini ta‘minlash va yalpi ichki mahsulotni yakuniy iste‘mol usulida hisoblash metodologiyasini takomillashtirishni nazarda tutuvchi milliy hisoblar zamonaviy tizimini 2020 yil 1 yanvardan boshlab bosqichma-bosqich joriy etish tartibi belgilab berilgan. [1]

Ushbu tartib va vazifalardan kelib chiqib, bugungi kunda milliy hisoblar zamonaviy tizimini (MHT-2008) joriy etish, milliy statistikada intellektual mulk mahsulotlari (IMM) hisobini yuritish metodologiyasining konseptual asoslarini yaratish hamda ilmiy-tadqiqot va ishlanmalarning yangi talqinini qo‘llash bo‘yicha hisob-kitoblarga muvofiqligini ta‘minlashi kerakligini ko‘rsatadi, bu esa ma‘lumotlarning ishonchligi va analitik qiymatining asosiy talabidir. Bu o‘z navbatida makroiqtisodiy ko‘rsatkichlarda IMMni ifodalovchi statistik ko‘rsatkichlar tizimini ishlab chiqishni hamda statistik axborotlar bazasini kengaytirishni dolzarb vazifa qilib belgilaydi.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Halqaro standartlar, qo‘llanmalar, metodologiyalarda hamda iqtisodiy adabiyotlarda milliy hisoblar tizimida intellektual mulk mahsulotlari hisobini yuritishning institutsional asoslari bo‘yicha keng ilmiy-nazariy, tashkiliy-huquqiy hamda uning uslubiy masalalari o‘rganilgan. Xususan, “Milliy hisoblar tizimi (MHT) makroiqtisodiy darajada intellektual mulk mahsulotlarini hisobga olishning umumiy uslubiy asosi hisoblanadi.” [2] Shuningdek, intellektual mulk mahsulotlarini hisobga olish va o‘lchashning statistik metodologiyasining o‘ziga xos jihatlari to‘g‘risida batafsil ma‘lumot to‘plash quyidagi qo‘llanmalarda mavjud. Bular, Iqtisodiy hamkorlik va taraqqiyot tashkiloti (IHTT)ning “Intellektual mulk mahsulotlari shaklidagi kapitalni o‘lchash bo‘yicha qo‘llanma” [3] (OECD - Organisation for Economic Co-operation and Development), “Xalqaro xizmatlar savdosi statistikasi bo‘yicha qo‘llanma” [4] (MSITS-Manual on Statistics of International Trade in Services 2010 (MSITS 2010)), “To‘lov balansi va xalqaro investitsiya pozitsiyasi bo‘yicha qo‘llanma” [5] (Balance of Payments and International Investment Position Manual, Sixth Edition (BPM6) 2009), va “Kengaytirilgan to‘lov balansi xizmatlari tasnifi” [6] (Extended Balance of Payments Services classification (EBOPS, 2010)).

Intellektual mulk mahsulotlarini hisobga olish metodologiyasida o‘rganilmagan va kam tadqiq qilingan yo‘nalishlardan biri, intellektual mulk obyektlarining tijoratlashuvi natijalarini makroiqtisodiy statistika ko‘rsatkichlarida aks ettirish bilan bog‘liq. Xususan ushbu ko‘rsatilgan masalalar ustida AQSH Yuta universiteti (University of Utah)ning huquq professori Jorge L. Contreras, hamda AQSHning nufuzli universitet olimlardan Christopher Heer, Dominic Cerilli, Daryna Kutsyna, Annette Latoszewska, Michelle Huonglar tegishli amaliy ishlanmalar va metodologiyalar tajriba darajasida amalga oshirilmoqda. [7,8]

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Tadqiqotda qo‘yilgan vazifalarni hal qilish uchun kompleks metodlar qo‘llaniladi, ularga quyidagilar kiradi: umumiy ilmiy metodlar - iqtisodiy jarayonlarni tahlil qilish metodlari, rasmiylashtirish va solishtirma tahlil metodlari; maxsus metodlar - o‘rganilayotgan obektni tizimlashtirish, o‘rganilayotgan jarayonlarning makroiqtisodiy statistikada asosiy ko‘rsatkichlarni shakllantirish jarayonlari bilan o‘zaro bog‘liqligini tahlil qilish metodlari shuningdek, xalqaro qo‘llanmalar va standartlar, xalqaro metodologiya va statistik hisobot satandartlari hisoblanadi.

Milliy hisoblar tizimida intellektual mulk mahsulotlarini makroiqtisodiy darajada hisobga olishning metodologik asosini, ilm-fan va innovatsiyalar sohasidagi tashkilotlarda, Milliy statistika qo‘mitasida ishlab chiqilgan metodologiyalar hamda xalqaro tashkilotlarning, jumladan MHT-2008, IHTT, Evrostat, “Oslo Yo‘riqnomasi 2018”, “Fraskati Yo‘riqnomasi 2015”ning yangi tavsiyalariga muvofiq amalga oshirilayotgan normativ-huquqiy hujjatlaridagi o‘zgarishlar hisoblanadi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Bugungi kunda milliy iqtisodiyotimizdagi takomillashtirilayotgan makroiqtisodiy statistika oid metodologik tavsiyalar asosan xalqaro tashkilotlar tomonidan tavsiya etilayotgan qo'llanmalar hamda MHT-2008 talablari asosida ishlab chiqilmoqda va amaliyotga joriy etilmoqda. Jumladan, milliy hisoblar tizimida intellektual mulk mahsulotlarini makroiqtisodiy darajada hisobga olishning metodologik asosi hamda ilmiy amaliy manbalari statistikada yetishmovchiligi sababli biz aynan ushbu masalaga kengroq to'xtalishini lozim topdik. Ma'lumki, institutsional sektorlaridagi intellektual mulk mahsulotlari xarajatlarini qayd etish bo'yicha 2008 yilgi MHT talablariga muvofiq bo'lishi kerak. Shu munosabat bilan biz ushbu operatsiyalarni asosiy tushunchalari, ta'riflari va klassifikatsiyalari hamda ularni amalda qo'llash bo'yicha tavsiyalar ishlab chiqdik. Shuni ta'kidlash kerakki, 2008 yilgi MHTdagi ushbu operatsiyalarning yangi talqini, kapital operatsiyalari hisobida (1993 yilgi MHT bilan solishtirganda) o'zgarishlarga olib keladi, shuningdek, unga bog'liq bir qator boshqa hisoblarda ham o'zgarishlarni keltirib chiqaradi.

Kapital operatsiyalari hisobidagi ba'zi muhim ko'rsatkichlar boshqa hisoblardagi yozuvlarni yig'ish orqali hisoblanishi mumkin, masalan, bu sarmoya ko'rsatkichiga tegishli bo'lib u kapital operatsiyalari hisobida investitsiyalarni moliyalash manbai bo'lib xizmat qiladi va daromadni ishlatish hisobida balanslashtiruvchi element sifatida ko'riladi. Asosiy kapitalga investitsiya ko'rsatkichlari ishlab chiqarish hisobidagi ishlab chiqarish ko'rsatkichlari, boshqa dunyo hisoblaridagi import va eksport ko'rsatkichlari va tovarlar va xizmatlar hisoblari bilan yaqin aloqadordir. Intellektual mulk mahsulotlarini yangi talqini iqtisodiyotning barcha sektorlari bo'yicha turli hisoblarni, ishlab chiqarish hisoblaridan to aktivlar va passivlar balanslarigacha qamrab oladi. Shu o'rinda intellektual mulk mahsulotlaridan foydalanish ko'rsatkichlarini ularning resurslari ko'rsatkichlariga nisbatan shakllantirishni 1-jadval ma'lumotlari asosida tahlil qilib chiqsak.

1-jadval. Resurslar va Intellektual mulk mahsulotlaridan foydalanish ko'rsatkichlari [14]

		Jami	Sh jumladan institutsional sektorlarda IMM iste'moli				
			Korporatsiya		Davlat boshqaruvi sektori	UXXKHT	Tashqi sektor
			IMMdan tashqari	IMM			
A	B	1	2	3	4	5	6
Institutsional sektorlar bo'yicha ishlab chiqarish							
Korporatsiya	1.	+	+	+	+	+	+
Shu jumladan							
xizmatlarni sotish (aktiv bo'lmagan litsenziyalarni sotish bilan bog'liq xizmatlarni ko'rsatish bundan mustasno)	2.	+	+	+	+	+	+
aktiv bo'lmagan litsenziyalarni sotish bilan bog'liq xizmatlar ko'rsatish	3.	+	+	+	+	+	+
tugallanmagan ishlab chiqarishning o'zgarishi	4.	+	+				
shaxsiy foydalanish uchun xizmatlar ishlab chiqarish	5.	+	+				
Davlat boshqaruvi	6.	+	+	+	+	+	+
Sh jumladan:							
nobozor ishlab chiqarish	7.	+			+		
bozor ishlab chiqarish	8.	+	+	+	+	+	+
undan:							

xizmatlarni sotish (aktiv bo'lmagan litsenziyalarni sotish bilan bog'liq xizmatlarni ko'rsatish bundan mustasno)	9.	+	+	+	+	+	+
aktiv bo'lmagan litsenziyalarni sotish bilan bog'liq xizmatlarni ko'rsatish	10.	+	+	+	+	+	+
Uy xo'jaligi	11.	+	+	+	+	+	+
Jami ishlab chiqarish	12.	+	+	+	+	+	+
Import	13.	+	+	+	+	+	+
Jami resurslar	14.	+	+	+	+	+	+
Shu jumladan foydalaniladi							
yalpi asosiy kapitalni jamg'arilishi	15.	2 dan 5 gacha bo'lgan ustunlar yig'indisi	2 ustun bo'yicha 2+5+9+11 qator		4 ustun bo'yicha 2+7+9+11 qator	5 ustun bo'yicha 2+9+11 qator	
oraliq iste'mol	16.	2 dan 5 gacha bo'lgan ustunlar yig'indisi	2 ustun b o'yicha 3+10 qator	3 ustun b o'yicha 2+3+6+8+11 qator	4 ustun b o'yicha 3+10 qator	5 ustun b o'yicha 3+10 qator	
tugallanmagan ishlab chiqarishni o'zgarishi	17.	2 dan 5 gacha bo'lgan ustunlar yig'indisi		3 ustun 4 qator			
eksport	18.	6 ustun					6 ustun 1+6+11 qator
“+” bu operatsiyani yozib olish imkoniyatini bildiradi							

Ilmiy-tadqiqot xarajatlarining yangi talqinini qo'llash bo'yicha ishlarning dastlabki bosqichlarida kapital bo'yicha sof daromadni hisoblamaslik mumkin ko'rinadi, chunki bu metodologiya va tegishli ma'lumotlarni olish bilan bog'liq murakkab muammolarni hal qilish zarurligini o'z ichiga oladi. Bu masalalar, xususan, aktivlarni bozor narxlarida baholash va sof daromad stavkasini tanlash bilan bog'liq. Shu bilan birga, 2008-yilgi MHT va unda qabul qilingan konvensiyalarga muvofiq, kapital bo'yicha sof daromadni baholash, bozordan tashqari ishlab chiqaruvchilarning mahsulot ishlab chiqarish xarajatlari miqdoridan kelib chiqqan holda baholanishiga kiritilmasligi kerak.

Ilmiy-tadqiqot va ishlanmalar xizmatlarining iste'molchilari har qanday institutsional birliklar bo'lishi mumkin, shu jumladan yuridik shaxs bo'lmagan (nokorporativ) uy xo'jaligi korxonalari va UXXKNTlar. Shu alohida taklamoqchimizki, yuqorida aytib o'tilganidek UXXKNTlar ilmiy-tadqiqot va ishlanmalar xizmatlarini ishlab chiqaruvchilari bo'la olmaydi. Foydalanish bosqichida ilmiy-tadqiqot va tajriba-konstruktorlik xizmatlarini ishlab chiqarishning barcha xarajatlari quyidagi elementlarga bo'linishi kerak: asosiy kapitalning yalpi jamg'arilishi; tovar-moddiy zaxiralarning o'zgarishi; oraliq iste'mol; eksport. Boshqa bo'linmalar va tarmoqlardan sotib olingan ilmiy-tadqiqot va ishlanmalar xizmatlari uchun yalpi asosiy kapitalni jamg'arilishi xaridorning narxlarini bo'yicha baholanadi. Bunda barcha mahsulot soliqlari (jumladan, chegirib tashlanmaydigan QQS) qo'shilib mahsulotlarga subsidiyalar ajratib tashlanadi. O'z ishlab chiqarishining ilmiy-tadqiqot va ishlanmalar xizmatlari bo'yicha yalpi asosiy kapital jamg'arilishi ishlab chiqarish hisobida ularning mahsuloti qanday baholansa, xuddi shunday qiymatda olinishi kerak.

Biz quyidagi 2-jadval orqali MHT-2008da Ilmiy-tadqiqot va ishlanmalarni ishlab chiqarish va foydalanishni talqin qilishga oid qoidalar tizimlashitirilganligini ko'rishimiz mumkin.

2-jadval. Ilmiy-tadqiqot natijalari va undan foydalanishning MHT-2008da aks ettirish [14]

Ishlab chiqarish	Foydalanish
Bozor ishlab chiqarilishi: - korporatsiyalar; - davlat boshqaruvi sektori birliklari (bozor muassalari); nokorporativ korxonalar.	Foydalanuvchilarning yalpi asosiy kapitalini jamg'arilishi ("Tadqiqot va ishlanmalar" sohasida faoliyat yurituvchilar va aktiv bo'lmagan litsenziyalarni sotib oluvchilar bundan mustasno); Foydalanuvchilar tomonidan oraliq iste'mol ("Tadqiqot va ishlanmalar" sohasida faoliyat yurituvchilar va aktiv bo'lmagan litsenziyalarni sotib oluvchilar bundan mustasno); Ishlab chiqaruvchilar o'rtasida aylanma mablag'lar (tugallanmagan ishlab chiqarish) zahiralarning o'zgarishi; Eksport.
Bozor ishlab chiqaruvchilarni (korporatsiyalarni) o'z foydalanishlari uchun ishlab chiqarishi	Ishlab chiqaruvchilarning yalpi asosiy kapitalini jamg'arilishi (korporatsiyalar)
Davlat boshqaruvi sektori birliklarining (nobozor korxonalarining) bozordan tashqari ishlab chiqarishi	Davlat boshqaruvi sektori birliklarining yalpi asosiy kapitalini jamg'arilishi
Egasiga foyda keltirmaydigan ishlab chiqarish	Ishlab chiqaruvchining oraliq iste'moli

Ilmiy-tadqiqot faoliyati ishlab chiqarishning asosiy qismini oraliq iste'moldan jamg'arishga o'tkazish, ilmiy-tadqiqot faoliyatiga sarflanadigan xarajatlarni tezlashtirish sharti bilan yalpi ichki mahsulotning mutlaq qiymatining, shuningdek, uning o'sish sur'atlarining oshishiga olib keladi. Ilmiy-tadqiqot xizmatlarining narxi kelajakda undan foydalanishdan kutilayotgan iqtisodiy foydani hisobga olgan holda belgilanishi kerak. Asosan, bu xizmatlarning bozor narxida aks etadi. Ilmiy-tadqiqot xizmatlarining bozor bahosi to'g'risida to'g'ridan to'g'ri ma'lumotlar mavjud bo'lmaganda, ularni joriy xarajatlar miqdori, shu jumladan natijalarni bermagan ishlarning xarajatlari bilan baholash mumkin.

Milliy hisoblar tizimida intellektual mulk mahsulotlarini makroiqtisodiy darajada hisobga olishda ularni bozor baholarida baholash metodologiyasini takomillashtirish talab etiladi. Milliy iqtisodiyotda IMni baholash, ikkita asosiy yo'nalish bilan bog'liq holda keng qo'llaniladi, bu mulkni tijoratlashtirish va kapitallashtirishdan foydalanishdir.

2008-yilgi MHTda ilmiy-tadqiqot va ishlanmalar xarajatlarining yangi talqini munosabati bilan turli ko'rsatkichlar va hisoblar o'rtasidagi o'zaro munosabatlar muvofiqlashmagan masalalari yuzaga keldi. Xususan, xalqaro uslubiy tavsiyalarni keng jamoatchilik institutlari bilan muhokama qilinayotgani, o'zaro munosabatlar bo'yicha yuqorida keltirilgan tushuntirishlarni umumlashtirishga va ularni yanada tizimli shaklda taqdim etishga harakat qiladi. Yuqorida ta'kidlanganidek, 2008-yilgi MHTda ilmiy-tadqiqot va ishlanmalarining yangi talqini, kapital hisobining quyidagi moddalariga bevosita ta'sir qiladi: yalpi asosiy kapitalning jamg'arilishi; asosiy kapitalning iste'moli; tovar-moddiy zaxiralarning ko'payishi; jamg'arma.

ITI xarajatlarining yangi talqini MHT-2008da kiritilishi natijasida, milliy hisoblar tizimi hisoblaridagi bir qator asosiy ko'rsatkichlarning ta'riflarini (MHT-93 bilan solishtirganda) aniqlashtirishni talab qiladi, masalan, mahsulot ishlab chiqarish, oraliq iste'mol, qo'shilgan qiymat, YAIM, daromadning asosiy ko'rsatkichlari (masalan, korporatsiya daromadlarni shakllantirishda ta'lim hisobidagi foyda), davlat boshqaruvi sektorining yakuniy iste'mol xarajatlari, iqtisodiyotning barcha tarmoqlari ixtiyorida bo'lgan daromadlar hisobidagi jamg'armalar, milliy boylik.

MHT-2008ga muvofiq ilmiy-tadqiqot ishlari bo'yicha xarajatlarning kapital hisobida aks ettirilishi ilmiy-tadqiqot xizmatlarining yangi talqinini qo'llash bo'yicha umumiyroq vazifani hal qilish kontekstida ko'rib chiqilishi kerak. Bunday yondashuv kapital hisobi hisob-kitoblarning boshqa hisoblardagi hisob-kitoblarga muvofiqligini ta'minlashi kerak, bu esa ma'lumotlarning ishonchiligi va analitik qiymatining asosiy talabidir.

Milliy hisoblar tizimidagi eng muhim o'zgarishlardan biri ilmiy tadqiqotlar va ishlanmalar xarajatlarini asosiy kapitalni yalpi jamg'arilishi sifatida hisobga olishdir, ya'ni endi ular investitsiyalar sifatida ko'rib chiqiladi. MHT-2008da ilmiy tadqiqotlar va ishlanmalar bo'yicha yo'riqnomaning ta'rifi ishlatilgan. [9] Globallashtirish sharoitida qiymat zanjirlarining roli oshmoqda, ilmiy tadqiqotlar va ishlanmalarni moliyalashtirish manbalari o'zgarib bormoqda va yangi tashkiliy tuzilmalar paydo bo'lmoqda. Bu kontekstda ilmiy tadqiqotlar va ishlanmalar bo'yicha ma'lumotlarni boshqa ma'lumot manbalari bilan moslashtirish talab qilinadi. Xususan, barcha turdagi iqtisodiy faoliyatning Xalqaro standartlashtirilgan tarmoq klassifikatsiyasi va Xalqaro standartlashtirilgan ta'lim klassifikatsiyasi bilan bog'lanish bo'lishi kerak. [10,11,12] Ushbu masala raqamli texnologiyalarni joriy etish tezligining sezilarli darajada oshishi va bu bilan bog'liq professional muhitdagi o'zgarishlar, shuningdek, mehnat bozorida, shu jumladan xalqaro darajada, yangi kasblarning paydo bo'lishi bilan yanada muhim bo'lmoqda.

Xalqaro darajada ilmiy tadqiqotlarni moliyalashtirish, ilmiy faoliyat bilan bog‘liq xizmatlar savdosi, tegishli xarajatlar va ko‘p millatli korxonalar doirasida ishlatilgan xodimlar globallashuvning zamonaviy dunyodagi xususiyatlarini o‘rganishda muhim omillar hisoblanadi.

MHT-2008da aktivlar doirasida intellektual mulk mahsulotlari ajratilgan. Ularga quyidagilar kiradi: ilmiy tadqiqotlar va ishlanmalar natijalari; yer osti resurslarini qidirish va foydali qazilmalar zahiralarini baholash xarajatlari; kompyuter dasturiy ta‘minoti va ma‘lumotlar bazalari; ko‘ngilochar, adabiy va san‘at asarlari asl nusxalari; boshqa intellektual mulk mahsulotlari. Intellektual mulk bilimlar to‘plami bo‘lib, ularni rivojlantiruvchilar bozorga chiqarish yoki ishlab chiqarish jarayonida foyda olish uchun ishlatishi mumkin. Bunday bilimlarni qo‘llash, ehtimol huquqiy himoya orqali cheklanadi. Bilimlar shaklida aktivlardan foydalanish ularning egalariga monopoliyalik foyda keltiradi, eski yoki mualliflik huquqlari bilan himoyalangan bilimlar esa aktiv bo‘lib qolmaydi.

“Yo‘riqnomada” ta‘kidlanishicha, iqtisodiy mulk bilan bevosita bog‘liq xavflarni qabul qilish mulk egasining aktivlarni ta‘mirlash va texnik xizmat ko‘rsatish, shuningdek, ularning yo‘qolishi uchun javobgarligini anglatadi. Intellektual mulk mahsulotlari holatida, texnik xizmat ko‘rsatish, patentlar, mualliflik huquqlari yoki boshqa ro‘yxatga olish hujjatlari uchun to‘lovlarni amalga oshirish mas‘uliyatini o‘z ichiga oladi. Shuningdek, IMMni foydalanishda himoya yoki maxfiylikning to‘satdan tugashi monopoliyaning kuchi va raqobatbardoshligini zaiflashtirishga olib keladi, chunki raqobatchilar ham mazkur intellektual mulk mahsulotiga kirish imkoniyatiga ega bo‘lishi mumkin deb ta‘kidlanadi.[13]

MHT-2008da patentlar aktiv sifatida ko‘rilmaydi, balki patent kelishuvlari sifatida qaraladi, ya‘ni xizmatlar yoki aktivlarni sotib olish uchun to‘lovlar amalga oshiriladigan litsenziya turi sifatida. Patentlanadigan obyektlar endi ilmiy tadqiqotlar va ishlanmalar kategoriyasiga kiritilgan. Shuni ta‘kidlash kerakki, MHT-2008da asosiy fondlar sifatida hisobga olingan ilmiy tadqiqotlar va ishlanmalar innovatsion jarayonlarning faqat bir qismini o‘z ichiga oladi va ular turli sohalarni qamrab olishi mumkin.

XULOSA VA TAKLIFLAR

So‘nggi vaqtlarda global iqtisodiyotda muhim o‘zgarishlar yuz berdi, bu o‘zgarishlar asosan ishlab chiqarish jarayonlarida axborot va kommunikatsiya texnologiyalarining o‘sib borayotgan roli, nomoddiy aktivlar va xizmatlarning ahamiyatining oshishi, milliy iqtisodiy tizimlarning globallashuvi va ijtimoiy islohotlarning amalga oshirilishi bilan bog‘liq. Bu o‘zgarishlar asosan ilm-fan muammolarini aks ettirish ehtiyojiga mos keladigan, sifatli ijtimoiy-iqtisodiy indikatorlarni olish zaruriyati bilan bog‘liq, bu esa, o‘z navbatida, muhim ko‘rsatkichlarni shakllantirish va MHT-2008 hisoblarida hisoblashning metodologik asoslarini ishlab chiqishni talab qiladi, bu orqali ilmiy-tadqiqotlar va ishlanmalarning eng muhim sohalarni ajratib ko‘rsatish, ustuvor yo‘nalishlarni belgilash va ularning iqtisodiy ta‘sirini aniqlash mumkin bo‘ldi.

Ma‘lumki, intellektual mulk mahsulotlari ishlab chiqarishda qo‘llaniladi va boshqa mamlakatda yalpi qo‘shilgan qiymatni hosil qiladi va bu qo‘shilgan qiymat ishlab chiqarishda ishtirok etuvchi IMMga tegishli bo‘lgan asosiy kapital iste‘molini o‘z ichiga oladi. Mutaxassislar ta‘kidlashicha, ishlab chiqarishni bir mamlakatdan boshqasiga ko‘chirish va transfer narxlarini belgilash aholining ixtiyoridagi daromadlariga ta‘sir ko‘rsatmasligini va millatning farovonligini baholashda tobora ko‘proq asos bo‘lib xizmat qilishini ta‘kidlaydilar.

O‘zbekiston Respublikasining statistikasida, iqtisodiyotni strukturaviy qayta tuzishning sifatli ma‘lumot ta‘minoti talablarining oshishi sharoitida, intellektual resurslardan foydalanish va yuqori texnologiyali ishlab chiqarishlarni rivojlantirishga qaratilgan iqtisodiyot uchun intellektual mulk mahsulotlarini (IMM) tarmoq sektorlarida, mintaqaviy va makroiqtisodiy jarayonlar darajasida hisobga olish metodologiyasini ishlab chiqish bilan bog‘liq vazifalar dolzarbligi yuqori ahamiyatga ega. Ushbu vazifalarni to‘g‘ri hal qilish, asosiy makroiqtisodiy ko‘rsatkichlarning dinamikasini model qilishda hisobga olinadigan omillar ro‘yxatini kengaytirishga imkon yaratib va shu asosda davlat dasturlari va milliy loyihalarning tegishli maqsadli ko‘rsatkichlarini to‘g‘rilashga yordam beradi.

Foydalanilgan adabiyotlar ro‘yxati

1. O‘zbekiston Respublikasi Vazirlar Mahkamasining 2019-yil 19-avgustdagi “O‘zbekiston Respublikasida milliy hisoblarning zamonaviy tizimini joriy etish to‘g‘risida”gi 691-son [qarori](#)
2. Система национальных счетов 2008 (CHC, 2008). Unstats.un.org. [Электронный ресурс]. URL: <https://unstats.un.org/unsd/nationalaccount/docs/sna> 2008 russian.pdf (дата обращения: 24.09.2025).
3. Handbook on Deriving Capital Measures of Intellectual Property Products (OECD, 2010). Oecd. [Электронный ресурс]. URL: https://www.oecd-ilibrary.org/economics/handbook-on-deriving-capital-measures-of-intellectual-propertyproducts_9789264079205-en (дата обращения: 24.09.2025).
4. Manual on Statistics of International Trade in Services, 2010. (MSITS 2010, Geneva, Luxembourg, Madrid, New York, Paris and Washington D.C. 2012). Unstats.un.org. [Электронный ресурс]. URL: https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_86rev1e.pdf (дата обращения: 21.09.2025).

5. Manual on Statistics of International Trade in Services, 2010. (MSITS 2010, Geneva, Luxembourg, Madrid, New York, Paris and Washington D.C. 2012). Unstats.un.org. [Электронный ресурс]. URL: https://unstats.un.org/unsd/publication/seriesm/seriesm_86rev1e.pdf (дата обращения: 25.09.2025).
6. Extended Balance of Payments Services classification (EBOPS, 2010). Oecd.org. [Электронный ресурс]. URL: <https://www.oecd.org/sdd/its/EBOPS-2010.pdf> (дата обращения: 24.09.2025).
7. Contreras J.L. Intellectual Property Licensing and Transactions. Theory and Practice. – Cambridge: Cambridge University Press, 2022.
8. Heer C., Cerilli D., Kutsyna D., Latoszevska A. Statistics on the Value and Importance of Intellectual Property. Heer Law: Intellectual Property Law & Litigation. [Электронный ресурс]. URL: <https://www.heerlaw.com/value-intellectual-property-statistics> (29.08.2024 ёкшофе йшдштвш. Электрон ахборот ресурс.)
9. Addressing the Challenges of Globalization in National Accounts. Brent R. Moulton and Peter van de Ven Revised February 2022 (first version, February 2018).
10. Mark de Haan, Joseph Haynes. R&D capitalisation: where did we go wrong?. Eurostat Review on National Accounts and Macroeconomic Indicators. 2018.№1. P.7–34. URL: <https://ec.europa.eu/eurostat/cros/system/files/euroissue1-2018-article1.pdf>
11. Международная стандартная отраслевая классификация всех видов экономической деятельности Четвертый пересмотренный вариант (Серия М № 4/Rev.4). Организация Объединенных Наций Нью-Йорк, 2009 год.
12. Международная стандартная классификация образования МСКО 2011. Организации Объединенных Наций по вопросам образования, науки и культуры (ЮНЕСКО). UNESCO-UIS 2013.
13. Addressing the Challenges of Globalization in National Accounts. Brent R. Moulton and Peter van de Ven Revised February 2022 (first version, February 2018).
14. Muallif tomonidan tuzilgan ma'lumotlar
15. O'zbekiston Respublikasi Milliy statistika qo'mitasi – rasmiy veb-sayt: stat.uz

**TOSHKENT DAVLAT
IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

IV GLOBAL VA MILLIY IQTISODIYOT TRENDLARI: “O‘ZBEKISTON – 2030” STRATEGIYASI FORUMI

YASHIL IQTISODIYOT VA TARAQQIYOT

Ilmiy elektron jurnal

(MAXSUS SON)

Ingliz tili muharriri: Feruz Hakimov

Musahhih: Zokir ALIBEKOV

Sahifalovchi va dizayner: Oloviddin Sobir o‘g‘li

“Yashil” iqtisodiyot va taraqqiyot” jurnali 03.11.2022-yildan
O‘zbekiston Respublikasi Prezidenti Adminstratsiyasi huzuridagi
Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi tomonidan
№566955 reyestr raqami tartibi bo‘yicha ro‘yxatdan o‘tkazilgan.
Litsenziya raqami: №046523. PNFL: 30407832680027

Manzilimiz: Toshkent shahar, Mirzo Ulug‘bek tumani
Kumushkon ko‘chasi, 26-uy.

TASHKENT STATE
UNIVERSITY OF ECONOMICS

23-24

OCTOBER
2030

1st CONFERENCE:
DIRECTIONS FOR ENSURING
SUSTAINABLE ECONOMIC
GROWTH IN THE CONTEXT OF
TRANSITION TO A GREEN ECONOMY

23-24
OCTOBER
2025

3RD CONFERENCE:
MACHINE LEARNING AND ARTIFICIAL INTELLIGENCE:
A NEW APPROACH TO ECONOMETRIC ANALYSIS

CONFERENCE "GLOBAL
AND NATIONAL ECONOMIC
TRENDS"

UZBEKISTAN
STRATEGY

23-24 OCTOBER

- ARTIFICIAL INTELLIGENCE
AND DIGITAL TECHNOLOGIES
- ECONOMETRICS AND
BUSINESS ANALYTICS
- DATA SCIENCE (DATABASES)
- DIGITAL GOVERNMENT
- DIGITAL TRANSFORMATION
- ECONOMIC STATISTICS
- QUANTITATIVE MEASUREMENT
OF THE ECONOMY

2nd CONFERENCE:
BANKING AND
FINANCIAL SYSTEM AND
DIRECTIONS FOR DEVELOPING
THE PRIVATE SECTOR

23-24 2025
OCTOBER

- Makroiqtisodiy barqarorlik
- Yashil iqtisodiyotda
mehnat bozori
- Jahon iqtisodiyoti va xalqaro
iqtisodiy munosabatlar
- Yashil investitsiya va kreditlash
- Yashil texnologiyalar
- Eko turizm
- Yashil innovatsiyalar

СТРАТЕГИЯ
«УЗБЕКИСТАН – 2030»

23-24 2025
OCTOBER

- Makroiqtisodiy barqarorlik
- Yashil iqtisodiyotda
mehnat bozori
- Jahon iqtisodiyoti va xalqaro
iqtisodiy munosabatlar
- Yashil investitsiya va kreditlash
- Yashil texnologiyalar
- Eko turizm
- Yashil innovatsiyalar

strategy2025.tsue.uz

YASHIL IQTISODIYOTGA O'TISH
SHAROITIDA BARQAROR IQTISODIY
O'SISHNI TA'MINLASH YO'NALISHLARI

2030

<https://strategy2025.tsue.uz/>

TASHKENT STATE UNIVERSITY OF ECONOMICS ФОРУМ UZBEKISTAN
STRATEGY

ISSN: 2992-8982

Elektron pochta: sq1141983@gmail.com

Telefon: +998 93 124 57 11

Sayt: <https://yashil-iqtisodiyot-taraqqiyot.uz>

Telegram: https://t.me/taraqqiyot_va_talim_uz

ISBN 978-9910-8110-8-1

9 789910 811081

CONFERENCE "GLOBAL
AND NATIONAL ECONOMIC
TRENDS"

1st CONFERENCE:
DIRECTIONS FOR ENSURING
SUSTAINABLE ECONOMIC
GROWTH IN THE CONTEXT OF
TRANSITION TO A GREEN ECONOMY

2030
UZBEKISTAN
STRATEGY

BANK-MOLIYA TIZIMI
VA XUSUSIY SEKTORNI
RIVOJLANTIRISH
YO'NALISHLARI